

i kombinacija, i, konačno, knjigom nesumnjivo i *literarno* uspjelom. Pa ipak, na kraju, literarna vrijednost ove knjige putopisa F. Fejzić-Čengić, kao i to što se ona čita u jednom dahu, ma koliko ovakvo što bilo inače važno, zasigurno bi bila tek prazna ljuštura i u očima same autorice da, kao i svako drugo hodočašće, ne otkriva Istinu postojanja, a ona je ovdje sasvim jasna:

„Gledam. Svi smo mi prosjaci. Makar imali materijalno. Isprazni prosjaci. Gospodar Beskraja daje nama, prosjacima, svakovrsno bogatstvo. Ima mnogo načina da zaištemo njegovu obilje. Bogatstvo. Ako su nam srca pročišćena.“

– zapisuje pred kraj svoje knjige autorica-putopisac putopisanjem iščitavši svijet, znakovlje vremena i prostora, baš kao i svaki drugi „čuvar frekvencija“ – kao i svaki drugi abdu-llah, svaki ašik zanesen Licem Vječne Ljepote, Kojem tek može predano okrenuti vlastito, zemno ljudsko lice. Zato, na samom kraju, neko skriveno središte knjige *Putopisi: U susret znakovlju vremena i prostora* autorice F. Fejzić-Čengić jeste u Bosni, koja, kao mjesto odakle kreće i kojem se vraća svako putovanje i putopisanje autorice-putopisca, „izaziva na tumačenje i uzimanje ibreta-pouke“ ■

Doc. dr. Sanjin Kodrić

IBN SINA čuveni iranski filozof i liječnik

Priredio: Kazem Mousawi Bodžnurdi • S perzijskog preveo: Nermin Hodžić • Izdavač: Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo, 2011.

Neusporedivi iranski teozof i liječnik, veliki učitelj Ebu Ali Sina, očitovanje znanja, učenosti i sposobnosti, pojava je kakva se rijetko viđa u svijetu. Njegov djelokrug znanja i široko spisateljsko polje, za ne tako dugog pedesetomogodišnjeg života, može pobuditi jedino divljenje i priznanje grandioznosti i veličanstvenosti ove izvanredne ličnosti. Poput svih “vrhu-

naca” znanosti, teozofije, gnoze i etike u prošlosti, njegov je lik postepeno poprimio jednu legendarno-mitsku obojenost, sa jedne strane, a sa druge je proučavana suština njegove misli, stavova i različitih, čak oprečnih stajališta. Knjiga koja je pred Vama nastala je kao odgovor na potrebu i nužnost spoznavanja ovog izuzetnog mudraca i predstavlja neku vrstu “vo-diča” za upoznavanje s raznovrsnim

misaonim aspektima ovog znanstvenika: teozofija i filozofsko mišljenje; medicina; matematika, astronomija i ostale prirodne znanosti; muzika; književnost, lingvistika i djela na perzijskom jeziku. Knjiga sadrži četiri istraživačka rada različitih autora o Ibn Sinau, ranije objavljena u Velikoj islamskoj enciklopediji u Teheranu, a evo je sada i pred našom čitalačkom publikom u izražajnom i nadasve pitkom prijevodu Nermina Hodžića. Prijevod ove knjige zahtijevao je prevoditeljevo izvanredno poznavanje stručnih termina iz oblasti islamske filozofije, matematike, medicine, muzike, tako da ova knjiga ujedno predstavlja i svojevrstan sažeti priručnik koji nam omogućava ulazak u misaona obzorja Ibn Sinaova.

Ibn Sina je potpuno i cjelovito vezan za islamski kulturno-civilizacijski milje i mogao bi se ubrojati u njegove najistaknutije znanstvene primjerke. Ljudi, stoga, u izvjesnoj mjeri imaju pravo da odnjeguju i onaj mitski aspekt njegove ličnosti i da svojim potomcima opetovano kazuju da i oni mogu izrasti u heroje mudrosti, misli i znanja kao i Ibn Sina. Kada bismo na jednome mjestu sakupili sve pripovjesti, preuveličavanja, priče, poeziju, sve ono što je o Ibn Sinaovoj ličnosti satkano među običnim pukom, bila bi to jedna podrobno razrađena knjiga koja bi sadržavala mnoge crtice o mudrosti, medicini, politici, kerametima i ponašanju, gnozi, prilagođena i prijemčiva stilu i načinu razumijevanja običnog čovjeka.

Među obrazovanim krugovima Ibn Sina je bio predmetom višestruke pažnje. Ibn Sina, liječnik i znanstvenik, nastojao je dati odgovor na svako pitanje i niti jedno pitanje nije ostalo bez njegova začuđujućeg znanstvenog odgovora. On je uveo mnoge inovacije u medicinu. Kao primjer navest ćemo da je on prvi liječnik koji je preporučio da se jutarnji urin treba dati na analizu, te da analiza treba biti potpuna (boja urina, sastav, miris, gustoća i sl.). Stoga ga mnogi smatraju utemeljiteljem laboratorijskih znanosti i nefrologije. On je po prvi put u liječenju bjesnila izazvanog ujedom životinje kao protuotrov koristio krv zaraženog psa te se smatra utemeljiteljem imunologije. Također, prvi je liječnik koji je dao pravilan opis mišića očiju, slušnog nerva, nerva lica te ustanovio simptomatiku bolesti facijalne paralize. Stoga se u mnogim medicinskim knjigama iz oblasti neurologije ova paraliza naziva "Ibn Sinaovom" paralizom. Ibn Sina je prvi liječnik koji je objasnio otrovan utjecaj živine pare na slušni aparat i jedan je od prvih specijalista "neurologije" (epilepsije) u medicinskoj znanosti a, prema mišljenju ruskih istraživača, prvi je pristupio i šivenju nerava.

Ibn Sina je filozof peripatetic, koji se ubraja u skupinu utemeljitelja ovog filozofskog pravca u islamskoj kulturi. Napisao je tri djela, detaljno, srednje i sažeto, o principima, ograncima i pitanjima teozofije, i na taj način učvrstio obode islamske filozofije tako da već hiljadu godina

ova filozofija živi i traje zahvaljujući njegovu pregnuću. *Šifa, Išarat i Nedžat* tri su kapitalna Šejhova djela na koja je napisano na stotine komentara, te djelo *Islamska teozofija* nezaobilazno u svim vjerskim obrazovnim centrima. U *Šifau* Ibn Sina slijedi Aristotela s ciljem upoznavanja s filozofijom ovog velikog teozofa. Prema tumačenju prof. Gulamhuseina Ebrahimija Dinanija: “da Ibn Sina nije imao vlastitu ‘orijentalnu filozofiju’, ne bi se smatrao islamskim filozofom. On se smatra stubom upravo zato što govori o orijentalnoj filozofiji. Ibn Rušd, stoga što nema “orijentalnu filozofiju” i ne smatra se stubom, niti može razumjeti Ibn Sinaov filozofski sistem. Ibn Sina, budući da je govorio o orijentalnoj filozofiji i da je osnova njegove filozofije i kulture drevni Iran, te da je vjerovao u filozofiju svjetlosti, o čemu zorno svjedoči njegovo tumačenje kur’anskog ajeta o nuru, i nije mogao biti shvaćen od filozofa poput Ibn Rušda. Gazali u *Niši svjetlosti*, pa čak i Suhreverdi, bili su pod Ibn Sinaovim utjecajem.”

Jedan drugi Ibn Sina bio je racionalni filozof, pronicljiv i oštrouman. U svom životu punom uspona i padova izazvanih ondašnjom situacijom, ne prihvatajući slijedeće nasilničkih emira, bio je primoran biti u stalnom izgnanstvu. Smatrao je da nije moguće slijediti vlast koja ne teži uspostavi pravde i sreće za svoje podanike, pa makar se nazivala i vjerskom. Nije bio saglasan s teorijom o hilafetu. Legalitet jedne vlasti osigurava se umjerenošću vladarevih postupaka,

njegovim nastojanjima u uspostavi pravde i zakona, te širenju nauke i znanja – smatrao je Ibn Sina.

Ibn Sina ili Bu Ali veliku je pažnju izazvao oživljavanjem filozofskih termina drevnoga Irana, kao i uvođenjem novih termina u povijest perzijskoga jezika i književnosti u djelima poput *Danešnameh* i drugih sličnih njemu. U logici i matematici Ibn Sina je jedan izvanredan i originalan istraživač. Njegove teorije i inovativnosti u *Logici* otvorili su novo poglavlje istraživačima i tumačenje “sinaovske filozofije”, kako je nazvana u znanstvenim krugovima, što predstavlja jedno novo obzorje za šira istraživanja u ovoj oblasti.

Uopće uzevši, Iranci su imali takav udio u islamskome svijetu, teozofiji i filozofiji da se može kazati: Iranci su sačinili islamsku civilizaciju. Ali, stoga što je arapski jezik bio opći jezik muslimana i dominantan znanstveni jezik u prošlosti, sva znanstvena djela, pa tako i Ibn Sinaova, napisana su na arapskom jeziku. To je razlog što su zapadnjaci islamsku civilizaciju zapravo držali arapskom i što nisu na pravi način poznavali mjesto i ulogu Iranaca, niti znanost, učenost i teozofiju velikana poput Farabija, Razija, Ibn Sinaa, Gazzalija, Nasira Husroa, Hajjama, Harezmija, Ibn Miskevejha, Samnanija, Kašanija, Džahiza, uprkos činjenici da Ibn Sina ima poslanice na perzijskom jeziku i da na području islamske civilizacije perzijski jezik slovi kao jezik tesavufa, gnoze i književnosti.

Publiciranje poslanica i kritičkih istraživanja o muslimanskim misliocima, posebno u oblasti teozofije i filozofije, doprinosi našem upoznavanju sa suštinom islamskog mišljenja i

čini temelj za razumijevanje današnje pozicije ■

Saeid Abedpour

Edin Kukavica *Bajramije – melamije – hamzevije*
Izdavačko društvo: "Sedam", Sarajevo, 2009

Napadi Mongola na Iran i region srednje Azije u XIII st. uz političko-društvene posljedice koje su prouzrokovali donijeli su islamskome svijetu i jednu misaono-religijsku rastrojenost. Veliki broj sljedbenika različitih religijskih pravaca i ogranaka, kao šiijskog i sufijskog, bili su primorani iseliti se u Anadoliju, gdje su djelovali pod patronatom seldžučkih vladara. Ovim se islam proširio i na region zapada. Zamjetljivo važnu ulogu u ovom velikom kulturno-civilizacijskom kretanju imali su šiizam i tesavvuf, koji su utisnuli dubok trag na osmansku vlast. Kod mnogih sufijskih tarikata i prvaka tesavvufa uočavao se šiijski utjecaj da je čak glavnina ovih tarikata sebe i nazivala šiijskim. Povijest političko-religijskih pokreta osmanskog teritorija povezana je sa šiizmom i tesavvufom i ova je veza i saradnja dovela do formiranja ili "preslikavanja" novih oblika političko-društvenih struktura koje se mogu zamijetiti u osmanskoj vlasti.

Veoma mnogo se istraživalo o temama kao o kompliciranosti odnosa između šiizma i tesavvufa kad je o sufijskim tarikatima riječ, političkim pokretima, idejno-odgojnim pokretima, formiranju kulturno-civilizacijskih institucija, društvenoj toleranciji, djelovanju religijsko-odgojnih institucija i društvenih struktura kakva je, naprimjer, institucija futuvveta. O tome je napisan znatan broj knjiga. I knjigu *Bajramije – melamije – hamzevije* autora Edina Kukavice treba pribrojati ovakvim djelima. Značaj ove knjige jeste u tome što se, nakon nekoliko desetljeća šutnje bosanske znanstvene javnosti o hamzevijama, na temelju novih izvora i dokumentacije, nastoji ponuditi jedna posvema jasna slika o hamzevijama, možda sasvim različita od dosadašnje. Autor knjige nije osoba izvan sufijskoga miljea i na stvari ne motri izvana, već jednim unutarnjim naporom vlastite duhovne intime nastoji pružiti šira saznanja o ovome pokretu. Iako osmanski dužnosnici nisu ispoljili pretjeranu